

על משפט ומדיניות ועל תבונה ורגישות

דף עמדה לוועדת הפנים של הכנסת בעניין החוק להסדרת התיישבות בדואים בנגב

מסמך זה עוסק בסוגיה שהיא לכאורה טכנית במהותה: הרכב וועדות התמורה המוקמות בחוק, ואופן הקמתן, אולם סוגיה טכנית זו יש בה בכדי להשפיע על כלל הפיתרון המוצע בחוק להסדרת התיישבות הבדואים בנגב, ועל יישומו.

הנחת היסוד של כל הנוגעים בדבר, היא כי המערכת המשפטית וכלי העבודה הרגילים שבידיה **נכשלו** כישלון חרוץ בטיפול בסוגיה זו. ביקורת זו אינה נחלת צד זה או אחר של המפה הפוליטית אלא קונצנזוס מוחלט. המחלוקות הפוליטיות עוסקות בטיבו של הכישלון או בסיבותיו, אולם עצם הכישלון אינו שנוי במחלוקת.

כבר במבוא להצעת החוק נכתב במפורש:

עמדת המדינה היא כי הדין הקיים לא מאפשר לקבל תביעות אלה, אך בשל התנאים החברתיים והכלכליים המיוחדים בנגב, היוצרים בעיה חמורה הרובצת לפתחה של החברה בישראל זה עשרות שנים, מוצע לקבוע בהצעת חוק זו הסדרים מיוחדים לפתרון המצב הסדריים מוצעים אלה, הכוללים הענקת תמורה בקרקע ובכסף בשל תביעות הבעלות על קרקעות, הם חסרי תקדים ואינם מוכרים כיום בחוק ובפסיקת בתי המשפט

אם כן, ראינו כי לחוק הקיים ולמשפט הקיים אין פיתרון לבעיית הבדואים, ועל כן עבר הפיתרון אל המישור המדיני, ומכח הסוברניות של השלטון להעניק זכויות או להסדיר סוגיות בעייתיות, גם כאשר הכללים הרגילים של המשפט, לא מתפקדים.

ברי כי גם בסיטואציה שכזו, חשוב לדעת מהי עמדת המשפט אולם בנסיבות אלה, העמדה המשפטית הינה אך ורק **נקודת המוצא** של הדיונים בוועדות התמורה ובגופים האחרים המוקמים בחוק להסדרת התיישבות.

סיבה זו אף הקימה את וועדות התמורה בתחומי הרשות המבצעת, ולא ברשות השופטת, שכן אנו עוסקים כאן בהסדרה מנהלית של התיישבות. אף בתוך הרשות המבצעת, הוקמו הוועדות במשרד ראש הממשלה ולא במשרד המשפטים.

אולם, ירידה לפרטי ההסדר מראה כי מרבית בעלי התפקידים, ובוודאי בעלי עמדות ההשפעה בהליך וועדות התמורה, הינם משפטנים. גם הכללים לפעילות הוועדות ייקבעו על ידי משרד המשפטים.

לעמדת התנועה למשילות ודמוקרטיה, מדובר בטעות היסטורית שייקשה עד מאוד לתקנה בשלבים מאוחרים יותר של ההליך.

כל מהותו של הליך ההסדרה הינו ניסיון לבניית גשר בין החברה הבדואית לבין שאר החברה בישראל. כידוע, וכפי שכתב שופט בית המשפט העליון האמריקאי, ת'ורגוד מרשל,

"The legal system can force open doors and sometimes even knock down walls, but it cannot build bridges. That job belongs to you and me"

"המערכת המשפטית יכולה לפתוח דלתות נעולות, ולעתים להפיל חומות, אולם אינה יכולה לבנות גשרים, העבודה הזאת שייכת לי ולך"

הפיכת החוק לפלטפורמה נוספת בה תפעל המערכת המשפטית, תסכל את כל מטרות החוק, ומכאן התנגדותה של התנועה למשילות ודמוקרטיה להסדרים אלה.

פרטי ההסדרים עצמם חשובים פחות, ומרבית הבעיות נסקרו בהצלחה בניירות עמדה שכבר הוגשו לוועדה. הבעיה עליה אנו מצביעים היא בעיה בתפיסה ובהנחת היסוד של מנסחי החוק. לכשתתוקן בעיה זו, ממילא יתקבלו ההסדרים הנכונים על ידי חברי הכנסת.

יהודה עמרני- יו"ר

שמחה דן רוטמן, עו"ד

יועץ משפטי

